

เยาวชนไทยกับแนวทางการพัฒนาศักยภาพสู่การเป็นพลเมืองดิจิทัล ในสังคมวิถีใหม่*

THAI YOUTH AND APPROACHES TO DEVELOPING THEIR POTENTIAL TO
BECOME DIGITAL CITIZENS IN THE NEW SOCIETY

สุภัทรชัย สีสะไบ, พระครูสุธีกิตติबंधิต (กฤษฎา กิตติโสภโณ),
พระปลัดระพิน พุทธิสารโ, พระครูสมุทรปริยัตยาภรณ์ (นพพล กนต์สีโล)

Suphattharachai Sisabai, Phrakhru Suthikittibandit (Kritsada Kittisobhano),
Phrapalat Rapin Bhutthisaro, Phrakhru Samutpariyatyaphon (Noppaphon Kantasilo)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: Suphattharachai.sis@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

เยาวชนไทยกับแนวทางการพัฒนาศักยภาพสู่การเป็นพลเมืองดิจิทัลในสังคมวิถีใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางในการศึกษาวิธีการพัฒนาเยาวชนไทยเพื่อไปสู่ความเป็นพลเมืองดิจิทัล โดยสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาจากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผลการสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาศักยภาพการเป็นพลเมืองดิจิทัลในสังคมวิถีใหม่ของเยาวชนไทย ประกอบด้วย 5 แนวทาง ได้แก่ 1. การศึกษาและฝึกอบรมทักษะดิจิทัล 2. การส่งเสริมความรู้เรื่องความปลอดภัยออนไลน์ 3. การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีเพื่อการสร้างสรรค์และนวัตกรรม 4. การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีอย่างมีความรับผิดชอบ และ 5. การสร้างความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ

คำสำคัญ: เยาวชนไทย; การพัฒนาศักยภาพ; พลเมืองดิจิทัล; สังคมวิถีใหม่

Abstract

Thai Youth and the Development of Digital Citizenship Potential in the New Normal Society aims to study the development methods for Thai youth to become digital citizens by synthesizing development approaches from concepts, theories, and related research. The results of the synthesis of the development

*Received August 28, 2024; Revised October 18, 2024; Accepted October 27, 2024

of digital citizenship potential in the new normal society of Thai youth consist of 5 approaches: 1. Digital skills education and training; 2. Promoting knowledge about online safety; 3. Promoting the use of technology for creativity and innovation; 4. Promoting the responsible use of technology; and 5. Creating cooperation between various sectors.

Keywords: Thai Youth; Potential Development; Digital Citizenship; New Normal Society

บทนำ

ในยุคสังคมวิถีใหม่ การเป็นพลเมืองดิจิทัลเป็นสิ่งสำคัญในการดำรงชีวิตที่มีคุณภาพ เนื่องจากเทคโนโลยีดิจิทัลมีบทบาทสำคัญในทุกด้านของชีวิตประจำวัน ทั้งการศึกษา การทำงาน และการสื่อสารกับผู้อื่น การพัฒนาศักยภาพในการเป็นพลเมืองดิจิทัลจึงมีความจำเป็น ไม่เพียงแต่เพื่อใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพ แต่ยังรวมถึงการปฏิบัติตนอย่างรับผิดชอบต่อสังคมออนไลน์ด้วย การที่เยาวชนในยุคปัจจุบันได้รับการพัฒนาศักยภาพด้านนี้ จะช่วยให้พวกเขาเป็นบุคคลที่สามารถอยู่รอดและเติบโตได้ในโลกที่เชื่อมต่อกันทางดิจิทัล ลดความเสี่ยงจากภัยคุกคามออนไลน์ และสร้างโอกาสในการพัฒนาตนเองอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งวิกฤตสังคมไทย พบรายงานเยาวชนและประชากรวัยแรงงานยุคใหม่ขาดทักษะทุนชีวิตให้ข้อสรุปในภาพรวมว่า ไอคิว (Intelligence Quotient - I.Q.) เป็นศักยภาพทางสมองที่ติดตัวมาแต่กำเนิด เปลี่ยนแปลงหรือแก้ไขไม่ได้ และสามารถวัดออกมาเป็นค่าสัดส่วนตัวเลขที่แน่นอนได้ เราเคยเชื่อว่าไอคิว คือ ปัจจัยหลักที่ทำให้ประสบความสำเร็จ ทั้งในแง่การทำงานและการมีชีวิตที่มีความสุข ต่อมามีการเรียนรู้เพิ่มว่าการที่ชีวิตจะมีความสุขไม่ใช่เรื่องไอคิว ดังมีข้อมูลว่าคนฉลาดที่ทำงานจนร่ำรวยมากมายเป็นลูกค้าของหมอมัจฉา หรืออาจใช้คำว่าเป็นผู้ป่วนก็คงไม่ผิด นอกจากนี้ยังพบว่า ในปี ค.ศ. 1999 ปีเตอร์ ซาโลเวย์ และจอห์น ดี. เมเยอร์ สองนักจิตวิทยาอเมริกัน นำแนวคิดจากการทำวิจัย เกิดคำศัพท์ใหม่ที่ “อีคิว” (Emotional Quotient – E.Q.) หมายถึง ความฉลาดทางอารมณ์ ซึ่งเน้นการควบคุมอารมณ์ตนเองและการมีปฏิสัมพันธ์กับสังคม ในเวลาต่อมา แดเนียล โกลแมน นักจิตวิทยาจากมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ขยายแนวคิดนี้โดยเขียนหนังสือเรื่อง “ความฉลาดทางอารมณ์” (Emotional Intelligence) หลังจากนั้นอีคิวได้กลายเป็นส่วนสำคัญที่มีผลต่อความสำเร็จและความสุขในชีวิตดังปรากฏในปัจจุบัน สรุปคือ I.Q. เป็นเรื่องของยีน แต่ E.Q. นั้นสร้างได้ เมื่อสังคมเปลี่ยนยุคสมัยบริบทรุคซุขเปลี่ยนแปลง การที่เด็กคนหนึ่งจะมีแค่ E.Q. ก็ไม่พอ จึงเกิดกระบวนการสร้างเด็กให้อยู่รอดในโลกยุคใหม่ต้องเพิ่มและพัฒนาสิ่งใหม่ที่เรียกว่า “ทักษะทุนชีวิต” (Foundational Skills) (พรวิไล คาร์ร, 2567)

รายงานธนาคารโลก และกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา สรุปได้ว่า ปัจจุบันประเทศไทยกำลังเผชิญวิกฤติเยาวชนและประชากรวัยแรงงานขาดแคลนทักษะ หรือมีทักษะทุน

ชีวิตต่ำกว่าเกณฑ์ (Threshold Level) ในสัดส่วนที่สูง และจากวิกฤตินี้ คาดว่าจะสร้างความสูญเสียทางเศรษฐกิจสูงถึง 3.3 ล้านล้านบาท หรือร้อยละ 20.1 ของ GDP องค์ประกอบของทักษะทุนชีวิต แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ การรู้หนังสือ (Reading Literacy) ทักษะดิจิทัล (Digital Skills) และทักษะทางอารมณ์และสังคม (Socio-Emotional Skills) มีความหมายเป็นการส่งเสริมให้เกิด E.Q. หรือวุฒิภาวะทางอารมณ์ หากเชื่อมโยงถึงในอนาคต ทักษะทุนชีวิตจะเป็นทักษะที่เชื่อมโยงกับการทำงานในทุกสาขาวิชาชีพ รวมทั้งจะเป็นส่วนเสริมทักษะการใช้ชีวิตได้ในทุกสถานการณ์ โดยเยาวชนและประชากรวัยแรงงานในประเทศไทยจำนวน 2 ใน 3 มีทักษะทุนชีวิตด้าน “การรู้หนังสือ” ต่ำกว่าเกณฑ์ (สถิติการอ่านหนังสือของพลเมืองไทยอยู่ที่วันละ 8 บรรทัด) โดยลักษณะในองค์รวมของพลเมืองกลุ่มนี้ ยังไม่สามารถอ่านและทำความเข้าใจข้อความสั้น ๆ เพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ เช่น การทำตามฉลากยา จำนวน 3 ใน 4 ของเยาวชนและประชากรวัยแรงงานมีทักษะ “ด้านดิจิทัล” ต่ำกว่าเกณฑ์ ประสบปัญหาในการใช้อุปกรณ์ชี้ตำแหน่ง เช่น เมาส์ แป้นพิมพ์ บนคอมพิวเตอร์พกพา และไม่สามารถทำงานง่าย ๆ เช่น การค้นหาราคาที่ถูกต้องของสินค้าจากเว็บไซต์ขายสินค้าออนไลน์ได้ จำนวนร้อยละ 30.3 ของเยาวชนและประชากรวัยแรงงานมีทักษะทุนชีวิตทาง “อารมณ์และสังคม” ต่ำกว่าเกณฑ์ (พรวิไล คาร์ร, 2567; กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร, 2559) หมายความว่ากลุ่มคนเหล่านี้ไม่มีแนวโน้มริเริ่มเพื่อสังคม ไม่มีความกระตือรือร้น และขาดจินตนาการ ปัญหาระดับทักษะทุนชีวิตที่ต่ำกว่าเกณฑ์นี้ จะต้องได้รับการแก้ไข ซึ่งสามารถดำเนินการได้ผ่านระบบการศึกษา

จากความสำคัญของการพัฒนาศักยภาพการเป็นพลเมืองดิจิทัลในสังคมวิถีใหม่ของเยาวชนไทย ดังนั้น นักการศึกษาไทยจึงได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพการเป็นพลเมืองดิจิทัลของเยาวชน ซึ่งมีประเด็นการวิจัยและข้อค้นพบสำคัญหลายประการที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการส่งเสริมให้เยาวชนมีทักษะทุนชีวิตของความเป็นพลเมืองดิจิทัลในสังคมวิถีใหม่ เช่น ทักษะของการใช้ชีวิตจึงจำเป็น (อพัชชา ช้างขวัญยืน และคณะ, 2564; อุทิศ บำรุงชีพ และคณะ, 2566; อุไรวรรณ ศรีไชยเลิศ, 2566) ประกอบกับผลการวิจัยของสุภัทรชัย สีสะไบ และคณะ (2567) ได้ทำการศึกษาวิจัยในประเด็นของการส่งเสริมให้เยาวชนมีทักษะที่เรียกว่าเตรียมตัวต่อความเป็นพลเมืองดิจิทัล ที่มีเป้าหมายของการศึกษามุ่งศึกษาถึง 1. ศึกษาการพัฒนาศักยภาพเยาวชนไทยสู่ความเป็นพลเมืองดิจิทัล 2. พัฒนาหลักสูตร e-Learning การพัฒนาศักยภาพเยาวชนไทยสู่ความเป็นพลเมืองดิจิทัล 3. ทดลองใช้หลักสูตร e-Learning กับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งในบทศึกษานี้จะได้นำผลการศึกษามาวิเคราะห์ร่วม ในบางประเด็นเทียบเคียง นำเสนอในรูปของบทความวิชาการสะท้อนคิดร่วมกับผลการศึกษาเพื่อบอกว่าทำไมจำเป็นอย่างไรต้องมีพลเมืองดิจิทัลหรือทำไมต้องทำให้เยาวชนไทยต้องมีทักษะดิจิทัลซึ่งจะได้นำเสนอต่อไป

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเยาวชนไทยกับแนวทางการพัฒนาศักยภาพสู่การเป็นพลเมืองดิจิทัลในสังคมวิถีใหม่ สามารถสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาศักยภาพการเป็นพลเมืองดิจิทัลในสังคมวิถีใหม่ของเยาวชนไทย เพื่อเป็นองค์ความรู้ประกอบการในการผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ และการวิจัยขยายผล โดยมีหัวข้อสำคัญ ประกอบด้วย พลเมืองดิจิทัลคืออะไรทำไมต้องเป็น วิธีการทำให้เป็นพลเมืองดิจิทัลลู่ภาวะของความเป็นพลเมืองดิจิทัล ผลการทดลองกับนักเรียนสู่ความเป็นพลเมืองดิจิทัล และเยาวชนไทยกับแนวทางการพัฒนาศักยภาพสู่การเป็นพลเมืองดิจิทัลในสังคมวิถีใหม่

พลเมืองดิจิทัลคืออะไรทำไมต้องเป็น

วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง (2561) อธิบายความหมายความเป็นพลเมืองดิจิทัล และทักษะสำคัญที่เป็นองค์ประกอบของพลเมืองดิจิทัลไว้ ดังนี้

ความเป็นพลเมืองดิจิทัล หมายถึง พลเมืองผู้ใช้งานสื่อดิจิทัลและสื่อสังคมออนไลน์ที่เข้าใจบรรทัดฐานของการปฏิบัติตัวให้เหมาะสมและมีความรับผิดชอบในการใช้เทคโนโลยี โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสื่อสารในยุคดิจิทัลเป็นการสื่อสารที่ไร้พรมแดน ของทุกคนในโลกที่ใช้เครือข่ายอินเทอร์เน็ต ผู้ใช้สื่อสังคมออนไลน์มีความหลากหลายทางเชื้อชาติ อายุ ภาษา และวัฒนธรรม ดังนั้น พลเมืองดิจิทัลจึงต้องเป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบ มีจริยธรรม มีความเห็นอกเห็นใจและเคารพผู้อื่น มีส่วนร่วม และมุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม การเป็นพลเมืองในยุคดิจิทัลนั้น มีทักษะที่สำคัญ 8 ประการ

1. ทักษะในการรักษาอัตลักษณ์ที่ดีของตนเอง (Digital Citizen Identity) เป็นความสามารถของเยาวชนที่จะต้องสร้างและบริหารจัดการอัตลักษณ์ที่ดีของตนเองไว้ได้อย่างดีทั้งในโลกออนไลน์และโลกความจริง (ตรงไปตรงมา สอดคล้องกับจริยธรรมสากล)

2. ทักษะในการรักษาข้อมูลส่วนตัว (Privacy Management) มีศักยภาพในการบริหารจัดการ และมีวุฒิภาวะ และดุลพินิจในการบริหารจัดการข้อมูลส่วนตัว (อัตตประโยชน์) โดยมีพฤติกรรมเฉพาะการแชร์ข้อมูลออนไลน์เพื่อป้องกันความเป็นส่วนตัวทั้งของตนเองและผู้อื่น

3. ทักษะในการคิดวิเคราะห์มีวิจารณญาณที่ดี (Critical Thinking) เป็นความสามารถในการวิเคราะห์แยกแยะระหว่างข้อมูลที่ถูกต้อง และข้อมูลที่ผิด ข้อมูลที่มีเนื้อหาดีและข้อมูลที่เข้าข่ายอันตราย ข้อมูลติดต่อทางออนไลน์ที่น่าตั้งข้อสงสัยและน่าเชื่อถือได้

4. ทักษะในการจัดสรรเวลาหน้าจอ (Screen Time Management) เป็นความสามารถในการบริหารเวลาในการใช้อุปกรณ์ยุคดิจิทัล และการควบคุมเพื่อให้เกิดสมดุลระหว่างโลกออนไลน์กับโลกภายนอก

5. ทักษะในการรับมือกับการคุกคามทางโลกออนไลน์ (Cyberbullying Management) หมายถึงเยาวชนไทยต้องมีวุฒิภาวะ และสติในการใช้ความรู้ เป็นเครื่องมือในการคัดกรอง รับรู้

และรับมือการคุกคามข่มขู่บนโลกออนไลน์ได้อย่างชาญฉลาด โดยไม่ตระหนกกลัว และแก้ปัญหาด้วยความชาญฉลาดและมีวุฒิภาวะ

6. ทักษะในการบริหารจัดการข้อมูล ที่ผู้ใช้งานมีการทิ้งไว้บนโลกออนไลน์ (Digital Footprints) เป็นความสามารถในการเข้าใจธรรมชาติของการใช้ชีวิตในโลกดิจิทัลว่าจะหลงเหลือร่องรอยข้อมูลทิ้งไว้เสมอ รวมไปถึงเข้าใจผลลัพธ์ที่อาจเกิดขึ้น เพื่อการดูแลสิ่งเหล่านี้ อย่างมีความรับผิดชอบ

7. ทักษะในการรักษาความปลอดภัยของตนเองในโลกออนไลน์ (Cybersecurity Management) เป็นความสามารถในการป้องกันข้อมูลด้วยการสร้างระบบความปลอดภัยที่เข้มแข็ง และป้องกันการโจรกรรมข้อมูลหรือการโจมตีทางออนไลน์ได้

8. ทักษะในการใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรม (Digital Empathy) เป็นความสามารถในการเห็นอกเห็นใจ และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นบนโลกออนไลน์

ดังนั้น ในความเป็นพลเมืองดิจิทัล จึงถือว่าเป็นความจำเป็นของสมัยกาล โดยผู้ใช้งานสื่อดิจิทัลและสื่อสังคมออนไลน์ต้องเรียนรู้ เข้าใจจริยธรรม การปฏิบัติตัว และมีความรับผิดชอบต่อการใช้เทคโนโลยี โดยเฉพาะ ในยุคดิจิทัลเป็นการสื่อสารที่เชื่อมโยงไร้พรมแดน สมาชิกของโลกออนไลน์จึงเป็นสมาชิกทุกคนที่ใช้เครือข่ายอินเทอร์เน็ตบนโลกใบนี้ที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติ อายุ ภาษา และวัฒนธรรม พลเมืองดิจิทัลจึงต้องเป็นมีความรับผิดชอบ มีจริยธรรม เห็นอกเห็นใจและเคารพผู้อื่น มีส่วนร่วม และมุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม (พักรัตนา วิภาศิริ, 2562; วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง, 2561; วชิร มั่นสนธิ และคณะ, 2562)

สรุปได้ว่า พลเมืองดิจิทัลคือผู้ใช้งานสื่อดิจิทัลและสื่อสังคมออนไลน์ที่มีความรับผิดชอบ และจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยี โดยต้องเข้าใจบรรทัดฐานการปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมในสังคมที่เชื่อมโยงกันทั่วโลก ทักษะสำคัญ 8 ประการของพลเมืองดิจิทัลรวมถึงการรักษาอัตลักษณ์ ข้อมูลส่วนตัว การคิดวิเคราะห์ การจัดการเวลาหน้าจอ และการรับมือกับการคุกคามทางออนไลน์ นอกจากนี้ยังต้องคำนึงถึงการใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรมและปลอดภัยเพื่อส่งเสริมความเป็นธรรมในสังคม

วิธีการทำให้เป็นพลเมืองดิจิทัล

การเป็นพลเมืองดิจิทัลของสังคมไทยมีหลายปัจจัยที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงกัน โดยเริ่มตั้งแต่สถาบันครอบครัว โดยพ่อแม่ผู้ปกครองมีหน้าที่ดูแลให้ความรักความอบอุ่น ควบคุมการใช้สื่อเทคโนโลยีดิจิทัลทั้งคุณภาพและปริมาณการใช้ ที่สำคัญต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเยาวชนในบ้าน ต่อมาเป็นโรงเรียนมีหน้าที่ดูแลเยาวชนต่อเนื่องจากครอบครัว มีหน้าที่พัฒนาหลักสูตรให้เพื่อให้ความรู้ ความเข้าใจ และใช้สื่อดิจิทัลอย่างสร้างสรรค์ให้กับนักเรียน รวมถึงปัจจัยค่านิยมทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ศาสนาล้วนมีส่วนสำคัญและมีผลกระทบต่อการเป็นพลเมืองดิจิทัลของเยาวชน (กาญจนา เดชสม และรุ่งชัชดาพร เวหะชาติ, 2564; กุลชาติ

พันธุ์วรกุล และเมษา นวลศรี, 2562; ชูจิต ขายทวีป และคณะ, 2565) การพัฒนาศักยภาพพลเมืองดิจิทัลของเยาวชนไทยควรออกแบบ กิจกรรมการสอนโดยใช้แนวทางการเรียนรู้ด้วยการคิดวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ร่วมกับการเรียนรู้จาก ประสบการณ์ตนเอง มีผู้สอนเป็นเพียงผู้ชี้แนะและอำนวยความสะดวก ผู้เรียนลงมือปฏิบัติหรือคิด วิเคราะห์ด้วยตนเอง ควรนำเทคโนโลยีมาเป็นเครื่องมือสนับสนุนการเรียนการสอน โดย e-Learning เป็นสื่อที่เหมาะสมในการช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

โดยหลักสูตร e-Learning เป็นสื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมในการช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ มีความน่าสนใจเพราะเนื้อหาที่น่าสนใจเป็นมัลติมีเดีย การสร้างสื่อจะต้องกำหนดวัตถุประสงค์ให้ชัดเจนและ สื่อสารให้ผู้เรียนรับทราบก่อนการเรียนอย่างชัดเจน นอกจากนี้ ควรกำหนดกระบวนการในการเรียนรู้ อย่างเป็นขั้นตอนเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับผู้เรียน การออกแบบสื่อต้องทำให้น่าสนใจ จูงใจผู้เรียน มีเนื้อหาครบถ้วนมากพอที่จะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจได้โดยง่าย สร้างสรรค์เนื้อหาที่ตรงประเด็น ยกตัวอย่างประกอบที่เหมาะสม เช่น เป็นตัวอย่างที่ใกล้ตัวเยาวชน และสามารถพบเจอได้ด้วยตนเอง รวมถึงการใช้ตัวละครในการเล่าเรื่อง สีสัน แสงเงา ทุกอย่างล้วนเป็นองค์ประกอบที่จะสามารถดึงดูดให้ผู้เรียนอยู่ กับเนื้อหาได้ตลอดการเรียนรู้ ที่สำคัญควรมีการวัดผลสัมฤทธิ์ ก่อนเรียนและหลังเรียน เพื่อเปรียบเทียบให้เห็นในเชิงสถิติอย่างเป็นรูปธรรม สุดท้ายต้องมีการอภิปรายอย่างมีส่วนร่วม โดยผู้สอนสามารถกำหนด ข้อคำถามสำหรับการอภิปรายเพื่อสรุปการเรียนรู้ ข้อค้นพบจากงานวิจัยที่สนับสนุนการใช้ e-learning พัฒนาศักยภาพเยาวชนไทยสู่ความเป็นพลเมืองดิจิทัลในสังคมวิถีใหม่ คือ งานวิจัยของสุภัทรชัย สีสะไบ และคณะ (2567) ที่พบว่า เนื้อหาของหลักสูตร e-learning พัฒนาศักยภาพความเป็นพลเมืองดิจิทัลประกอบด้วย ความรู้ทั่วไปของการเป็นพลเมืองดิจิทัล ทักษะการเป็นพลเมืองดิจิทัลในมุมมองการรู้เท่าทันตนเอง และทักษะการเป็นพลเมืองดิจิทัลในมุมมองการรู้เท่าทันผู้อื่น

สรุปได้ว่า การพัฒนาพลเมืองดิจิทัลในสังคมไทยต้องเริ่มจากครอบครัวและโรงเรียนที่ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ พร้อมเน้นการปกป้องข้อมูลและทักษะคิดวิเคราะห์ โดยกิจกรรมการเรียนรู้ควรใช้ e-Learning เป็นเครื่องมือสนับสนุน โดยมีการออกแบบเนื้อหาที่น่าสนใจและมีกระบวนการเรียนรู้ที่ชัดเจน นอกจากนี้ควรมีการวัดผลก่อนและหลังเรียนเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ วิธีการพัฒนาความเป็นพลเมืองดิจิทัลที่มีประสิทธิภาพคือ การใช้หลักสูตร e-learning เป็นวิธีการที่สามารถพัฒนาความเป็นพลเมืองดิจิทัลของเยาวชน ซึ่งส่งผลให้เยาวชนมีคุณภาพของความเป็นพลเมืองดิจิทัลที่ดีขึ้น

วุฒิภาวะของความเป็นพลเมืองดิจิทัล

วุฒิภาวะของความเป็นพลเมืองดิจิทัลจะเกิดขึ้นได้ สิ่งสำคัญประการแรกคือ การสร้างความเข้าใจถึงความเป็นพลเมืองดิจิทัล ซึ่งจำเป็นต้องมีแนวทางการบริหารจัดการเพื่อพัฒนา

ความเป็นพลเมืองดิจิทัล กล่าวได้ว่า การเป็นพลเมืองดิจิทัล หมายถึง การเป็นคนที่มีความรับผิดชอบต่อการใช้เทคโนโลยีอย่างไร้พรมแดน ซึ่งจะต้องใช้การปรับตัวหลายประการ นักวิชาการได้เสนอเป็นแนวคิดไว้เป็นแนวทางในการปรับตัวเป็นพลเมืองดิจิทัล ดังนี้ (Adaptivity, 2566; วสุวรรณี ไวท์ และคณะ, 2564; อพิชชา ช่างขวัญยืน และคณะ, 2564)

1. ทักษะความเข้าใจในเทคโนโลยีและสารสนเทศ การที่เราต้องการจะย้ายถิ่นไปอยู่ประเทศปลายทางเป็นเวลาชั่วคราวหรือถาวร การใช้เทคนิคดิจิทัลไปในทางสร้างสรรค์ และเกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคม เป็นสิ่งที่คนรุ่นใหม่ควรคำนึงถึงอยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นการใช้ทักษะดิจิทัลในการคิดวิเคราะห์ข้อมูลข่าวสาร การใช้ภาษา การลงคะแนน การยื่นคำร้องต่าง ๆ หรือการให้ความปลอดภัยพลเมือง

2. ทักษะการใช้อินเทอร์เน็ตและความปลอดภัยในเนื้อหาส่วนตัว การที่เราต้องการจะย้ายถิ่นไปอยู่ประเทศปลายทางเป็นเวลาชั่วคราวหรือถาวร การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลไปในทางสร้างสรรค์ และเกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคม เป็นสิ่งที่คนรุ่นใหม่ควรคำนึงถึงอยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นการใช้ทักษะดิจิทัลในการคิดวิเคราะห์ข้อมูลข่าวสาร การใช้ภาษา การลงคะแนน การยื่นคำร้องต่าง ๆ หรือการให้ความปลอดภัยพลเมือง

3. คำนึงถึงความรุนแรงในโลกออนไลน์ ความรุนแรงจากสื่อออนไลน์มีหลายประเภท เช่น การคุกคามทางเพศ การข่มขู่จากบุคคลนิรนาม การแอบอ้างตัวตน หรือการวิจารณ์รูปร่างหน้าตาที่รุนแรง ความรุนแรงเหล่านั้นเกิดขึ้นได้เสมอกับคนทุกชาติ ทุกเพศ ทุกวัย โดยอาจเกิดขึ้นจากคนอื่น หรือตัวเราเองโดยไม่รู้ตัว วิธีที่จะหลีกเลี่ยงเพื่อเป็นพลเมืองดิจิทัลที่มีคุณค่าในประเทศนั้น ๆ ได้ คือ คิดไตร่ตรองก่อนการโพสต์หรือคอมเมนต์คำต่าง ๆ ลงบนโซเชียล เพื่อไม่ให้เกิดเรื่องราวร้ายแรงภายหลังที่ส่งผลกระทบต่อทั้งตัวเองและคนอื่น

4. ร่องรอยแห่งโลกดิจิทัล ในโลกดิจิทัล หลาย ๆ ธุรกิจ มีแพลตฟอร์มในการนำเสนอข้อมูลเป็นของตนเอง อย่าง Facebook LinkedIn Instagram หรือ Twitter ทุกถ้อยคำที่สื่อสารกัน ทุก ๆ ข้อความที่ถูกโพสต์หรืออ้างอิงในบทความต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจ ล้วนเป็นร่องรอยที่คนอื่น ๆ หรือลูกค้าสามารถสืบค้นทัศนคติและภาพลักษณ์ที่ไม่สามารถปกปิดได้ ฉะนั้นหากระมัดระวังในการใช้ถ้อยคำในการสื่อสารลงบนแพลตฟอร์มดิจิทัล จะเป็นผลดีสำหรับธุรกิจในการที่จะสร้างชื่อเสียงที่ดีขึ้น เพราะเมื่อเกิดความผิดพลาด คนอื่นจะสามารถสืบค้นข้อมูลและนำมา Discredit ได้

การที่มนุษย์ดำรงชีวิตในโลกในชีวิตจริง ย่อมต้องมีทักษะความสามารถที่จะสามารถศึกษาเรียนรู้ ปฏิบัติงานและประกอบอาชีพ ตลอดจนหาความสุขหรือความบันเทิงให้กับชีวิต เพื่อจะได้เป็นอยู่อย่างสมบูรณ์แบบ ซึ่งในโลกดิจิทัลก็เช่นเดียวกัน เนื่องด้วยต้องมีการใช้สื่อใหม่ที่มีความทันสมัยและสามารถสื่อสารได้อย่างรวดเร็ว ไร้ขอบเขต (เรียกได้ว่าอาจจะไม่มีเชื้อชาติศาสนาเลยก็ได้) สำหรับแนวทางการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาความเป็นพลเมืองดิจิทัล DQ Institute (2020) ได้วิจัย คุณลักษณะพื้นฐาน (อย่างน้อยต้องมี) ของมนุษย์ที่จะอยู่ในโลกดิจิทัล

ได้อย่างตลอดปอดภัย หรือเรียกว่าเป็น พลเมืองดิจิทัล โดยบูรณาการกับหลักจริยธรรม สรุปลได้ เป็นคุณลักษณะพื้นฐานดังกล่าวมีทั้งหมด 8 ประการ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แนวทางการบริหารจัดการโดยบูรณาการกับหลักจริยธรรมเพื่อให้เกิดความเป็น พลเมืองดิจิทัล

ความเป็นพลเมืองดิจิทัล	สมรรถนะที่จะพึงเพิ่ม	บูรณาการหลักจริยธรรม
Digital citizen identity:	ความสามารถในการสร้างและจัดการในการระบุตัวตนด้วยความซื่อสัตย์ทั้งในโลกออนไลน์และออฟไลน์	สุจริต 3 ประการทั้งทางกาย วาจา และใจ อันเป็นผลต่อการตัดสินใจยึดความถูกต้องอย่างมีวุฒิภาวะ
Screen time management:	ความสามารถในการจัดการเวลาในโลกออนไลน์ การจัดการเวลาเพื่อภารกิจที่หลากหลาย และการจัดการเวลาและกำกับตัวเองในการทำกิจกรรมในสื่อสังคมออนไลน์	มีวุฒิภาวะทางธรรมในเรื่องการบริหารจัดการอย่างเป็นเหตุเป็นผล (ปฏิเสธสมมุติบาท) สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงในเชิงการค้าในชีวิต
Cyberbullying management:	ความสามารถในการประเมินสถานการณ์การกลั่นแกล้งบนอินเทอร์เน็ตและจัดการกับสถานการณ์อย่างชาญฉลาด	มีสติปัญญา อย่างชาญฉลาดในการมองความจริงที่เป็นความจริงแท้ (สัจจะ) และเข้าใจความจริงนั้น
Cybersecurity management:	ความสามารถในการป้องกันข้อมูลโดยการสร้างความปลอดภัยของรหัสผ่านและการจัดการการคุกคามทางไซเบอร์ที่มีความหลากหลาย	มีวุฒิภาวะ(สติ)และวิจารณ์ญาณอย่างสูง (วุฒิภาวะ) ในการคัดกรองข้อมูลอย่างชาญฉลาดโดยไม่ถูกชักนำ หรือชักนำให้กระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง
Privacy management:	ความสามารถในการจัดการข้อมูลส่วนบุคคลที่เผยแพร่ในโลกออนไลน์อย่างมีวิจารณ์ญาณเพื่อปกป้องความเป็นส่วนตัวของทั้งของตนเองและของผู้อื่น	อัตตศึกษา เชิงบุคคล ในเชิงของการรู้ตน รู้คน และรู้เครือข่ายอันนำไปสู่การออกแบบความสัมพันธ์อย่างเข้าใจและระมัดระวัง (สติ)
Critical thinking:	ความสามารถในการจำแนกข้อมูลที่เป็นจริงและข้อมูลที่เป็นเท็จ เนื้อหาที่ดีและเนื้อหาที่เป็นอันตราย และการติดต่อออนไลน์ที่น่าเชื่อถือและน่าสงสัย	วงจรแห่งการคิดเชิงระบบ โยนิโส मनสิการ และวงจรปฏิเสธสมมุติบาทในการไตร่ตรองอย่างสมเหตุสมผล เป็นเหตุเป็นผล
Digital footprints:	ความสามารถในการทำความเข้าใจธรรมชาติของร่องรอยทางดิจิทัล ผลกระทบของร่องรอยทางดิจิทัลที่มีต่อชีวิตจริง และจัดการร่องรอยทางดิจิทัลด้วยความรับผิดชอบ	กระบวนการของการเกิดขึ้น (ไตรลักษณ์) เกิดขึ้น ตั้งอยู่ดับไป เปลี่ยนแปลง เป็นวงจร หรือกระบวนการปฏิบัติที่เกิดขึ้นจริงอย่างสอดคล้องกับความเป็นไปตามข้อเท็จจริง
Digital empathy:	ความสามารถในการแสดงออกถึงความใส่ใจในความรู้สึกและความต้องการในโลกออนไลน์ทั้งของตนเองและของผู้อื่น	มิตรภาพ หรือความจริงที่กลายเป็นช่องทางของการบริหารความสัมพันธ์ทั้งข้อมูลและบุคคล (เมตตา-โมหิ-มิตรภาพ)

สรุปได้ว่า วุฒิภาวะของพลเมืองดิจิทัลเป็นการพัฒนาความสามารถในการใช้เทคโนโลยีและสื่อออนไลน์อย่างมีความรับผิดชอบ รวมถึงการป้องกันข้อมูลส่วนบุคคล การคิดวิเคราะห์อย่างมีวิจารณ์ญาณ และการบริหารจัดการร่องรอยดิจิทัลอย่างระมัดระวัง นอกจากนี้ยังต้องมีทักษะในการจัดการเวลา การรับมือกับการคุกคามทางออนไลน์ และการใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรม โดยทั้งหมดนี้ช่วยให้ผู้ใช้งานสามารถอยู่ในสังคมดิจิทัลได้อย่างมั่นคงและปลอดภัย

ผลการทดลองกับนักเรียนสู่ความเป็นพลเมืองดิจิทัล

จากแบบของการพัฒนาความเป็นพลเมืองดิจิทัล ซึ่งมีเป้าหมายในศึกษาถึง 1. พัฒนาศักยภาพเยาวชนไทยสู่ความเป็นพลเมืองดิจิทัล 2. พัฒนาหลักสูตร e-Learning การพัฒนาศักยภาพเยาวชนไทยสู่ความเป็นพลเมืองดิจิทัล และผลในการดำเนินการ 3. ใช้หลักสูตร e-Learning กับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยเปรียบเทียบความฉลาดทางดิจิทัลก่อนเรียนและหลังเรียน พบว่า นักเรียนชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย มีความฉลาดทางดิจิทัลหลังเรียนสูงขึ้นกว่าก่อนเรียนทั้ง 8 ทักษะ 2 มุมมอง (รู้เท่าทันตัวเอง รู้เท่าทันผู้อื่น) โดยในภาพรวมผลการศึกษาพบว่า

1. การพัฒนาศักยภาพเยาวชนไทยสู่ความเป็นพลเมืองดิจิทัลมีองค์ประกอบอันประกอบด้วย 1. สถาบันครอบครัว ดูแลและเป็นแบบอย่างที่ดี 2. สถาบันการศึกษา การจัดหลักสูตรการเรียนรู้ บ่มเพาะค่านิยมทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และศาสนา 3. พัฒนาทักษะความเป็นพลเมืองดิจิทัล ได้แก่ การรักษาอัตลักษณ์ที่ดีของตนเอง การรักษาข้อมูลส่วนตัว การคิดวิเคราะห์อย่างมีวิจารณญาณ การจัดสรรเวลาหน้าจอ การรับมือกับการคุกคามทางโลกออนไลน์ การบริหารจัดการข้อมูลที่ใช้งานทั้งไว้บนโลกออนไลน์การรักษาความปลอดภัยของตนเองในโลกออนไลน์ และการใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรม 4. เครื่องมือที่มีประสิทธิภาพประกอบการจัดการเรียนรู้

2. พัฒนาหลักสูตร e-Learning ประกอบด้วย 3 ชุดการเรียนรู้ คือ 1. ความรู้ทั่วไป 2. ทักษะมุมมองการรู้เท่าทันตนเอง 3. ทักษะมุมมองการรู้เท่าทันผู้อื่น 3. ผลการทดลองใช้หลักสูตร e-Learning พบว่า นักเรียนมีความฉลาดทางดิจิทัลหลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

นอกจากนี้ยังพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นพลเมืองดิจิทัล ได้แก่ ครอบครัวมีบทบาทสำคัญในการดูแลและเป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้สื่อดิจิทัล โรงเรียนมีหน้าที่พัฒนาหลักสูตรเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้สื่อดิจิทัลอย่างสร้างสรรค์ และปัจจัยทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และศาสนา ต่างก็มีส่วนสำคัญในการสร้างพลเมืองดิจิทัลที่มีคุณภาพ ทักษะสำคัญของพลเมืองดิจิทัล มี 8 ทักษะสำคัญ ได้แก่ การรักษาข้อมูลส่วนตัว การคิดวิเคราะห์อย่างมีวิจารณญาณ การจัดการเวลาหน้าจอ การรับมือกับการคุกคามทางออนไลน์ และการใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรม เพื่อให้เยาวชนสามารถใช้เทคโนโลยีได้อย่างปลอดภัยและมีประสิทธิภาพ และผลการทดลองใช้หลักสูตร e-Learning กับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย พบว่านักเรียนมีความฉลาดทางดิจิทัลเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญในทุกทักษะทั้งด้านการรู้เท่าทันตนเองและรู้เท่าทันผู้อื่น

การออกแบบหลักสูตรที่ทดลองใช้กับสถานศึกษาจึงเป็นการทดลองตามกระบวนการอย่างมีเป้าหมาย โดยมีผลคาดหวังว่านักเรียนจะมีทักษะและประสบการณ์อย่างชาญฉลาด

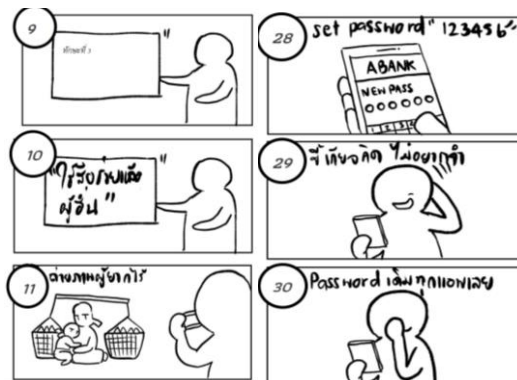

ในการคัดกรองข้อมูลอย่างเป็นระบบ และทำให้เกิดกระบวนการอย่างสร้างสรรค์ที่เกิดขึ้นดังปรากฏเป็นชุดข้อมูลตามตารางที่ 2

ตารางที่ 2 เทียบแนวทางการส่งเสริมทักษะความเป็นพลเมืองดิจิทัลสำหรับเยาวชนไทย

ทักษะในการบริหารจัดการข้อมูลที่ใช้งานทั้งไว้บนโลกออนไลน์	ทักษะการรับมือกับการคุกคามทางโลกออนไลน์	ทักษะการใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรม
1. ทักษะในการบริหารจัดการข้อมูลที่ใช้งานทั้งไว้บนโลกออนไลน์ 2. เข้าใจธรรมชาติของการใช้ชีวิตในโลกดิจิทัลว่าจะหลงเหลือร่องรอยข้อมูลทิ้งไว้เสมอ 3. มีสติในการโพสต์ข้อมูลต่าง ๆ ลงบนโลกโซเชียล 4. ตรวจสอบตั้งคำถามความเป็นส่วนตัวในโซเชียลมีเดียและบัญชีออนไลน์อื่น ๆ ลบหรือซ่อน ข้อมูลที่ไม่ต้องการออกจากโซเชียลมีเดียหรือแพลตฟอร์ม 5. เปิดใช้การยืนยันสองขั้นตอนเพื่อเพิ่มความปลอดภัยให้กับบัญชี 6. เข้าใจนโยบายความเป็นส่วนตัวและข้อกำหนดการใช้งานของแพลตฟอร์มที่ใช้	1. ควบคุมอารมณ์ไม่ได้ตอบกับผู้คุกคาม 2. logout จากบัญชีสื่อสังคมออนไลน์ หรือปิดเครื่องมือสื่อสาร 3. ปิดกั้นการสื่อสารกับผู้กลั่นแกล้ง โดยการบล็อก จากรายชื่อผู้ติดต่อ 4. รายงานให้ผู้ปกครองหรือครูที่ไว้ใจทราบ 5. รายงานไปยังผู้ให้บริการสื่อสังคมออนไลน์นั้น ๆ 6. เก็บรักษาหลักฐานเกี่ยวกับการกลั่นแกล้ง	1. มีความเห็นอกเห็นใจมีควารับผิดชอบ 2. สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นบนโลกออนไลน์ 3. ใคร่ครวญก่อนที่จะโพสต์รูปหรือข้อความลงในสื่อออนไลน์ 4. ไม่นำล้วงข้อมูลส่วนตัวของผู้อื่น 5. ไม่กลั่นแกล้งผู้อื่นผ่านสื่อดิจิทัล 6. สื่อสารอย่างชัดเจนและสร้างความเข้าใจที่ดี 7. ตระหนักในความปลอดภัยและความเป็นส่วนตัวในการใช้ข้อมูลของตนเองและผู้อื่น 8. ให้คำแนะนำข้อมูลที่เป็นประโยชน์ และให้การช่วยเหลือกับผู้อื่นในการใช้เทคโนโลยี 9. สร้างสภาพแวดล้อมที่เป็นกันเองและเข้าใจความหลากหลายของบุคคล 10. ใช้คำพูดและท่าทีที่เหมาะสม สุภาพ ให้เกียรติผู้อื่นในโลกออนไลน์

ตามภาพที่ 1 เป็นตัวอย่างของชุดกิจกรรมแบบทอดผึก รวมทั้งนำไปใช้เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ทางคณะนักวิจัย (สุภัทรชัย สีสะใบ และคณะ, 2566) ได้นำไปทดลองกับนักเรียนนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเป็นการฝึกทดลองเพื่อเป็นกลไกหนึ่งของการส่งเสริมความเป็นพลเมืองดิจิทัล

ภาพที่ 1 แบบฝึกในการใช้กับกลุ่มทดลองเป็นนักเรียนในโรงเรียนต่อจริยธรรมในระบบดิจิทัล และคุณค่าความปลอดภัย (สุภัทรชัย สีสะใบ และคณะ, 2566)

ดังนั้น ในภาพรวมผลการทดลองกับนักเรียนเพื่อส่งเสริมและสร้างนักเรียนสู่ความเป็นพลเมืองดิจิทัล มีผลเชิงประจักษ์ที่เป็นพัฒนาการชัดเจนและสามารถปรับไปเป็นแบบให้กับสถานศึกษาอื่น ๆ ได้ด้วย นับเป็นการทดลองที่ส่งผลเชิงประจักษ์ที่ชัดเจน

สรุปได้ว่า ผลการทดลองใช้หลักสูตร e-Learning เพื่อพัฒนาความเป็นพลเมืองดิจิทัลกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย พบว่าความฉลาดทางดิจิทัลของนักเรียนสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญหลังการเรียนรู้ โดยมีการพัฒนาทักษะทั้ง 8 ด้านใน 2 มุมมอง (รู้เท่าทันตนเองและรู้เท่าทันผู้อื่น) การทดลองนี้แสดงให้เห็นถึงความสำเร็จในการพัฒนาหลักสูตรและส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน สามารถใช้เป็นต้นแบบในการพัฒนาศักยภาพพลเมืองดิจิทัลในสถาบันการศึกษาอื่น ๆ ได้

เยาวชนไทยกับแนวทางการพัฒนาศักยภาพสู่การเป็นพลเมืองดิจิทัลในสังคมวิถีใหม่

การพัฒนาศักยภาพเยาวชนไทยเพื่อเตรียมพร้อมสู่การเป็นพลเมืองดิจิทัลในสังคมวิถีใหม่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเทคโนโลยีดิจิทัลมีบทบาทสำคัญในชีวิตประจำวัน และการพัฒนาทางสังคม เศรษฐกิจ และการศึกษา ต่อไปนี้เป็นข้อเสนอแนวทางในการพัฒนาศักยภาพเยาวชนเพื่อให้เป็นพลเมืองดิจิทัลที่มีความรับผิดชอบและมีประสิทธิภาพ ที่สังเคราะห์ได้จากผลการศึกษาความสำคัญของการเป็นพลเมืองดิจิทัล วิธีการพัฒนาความพลเมืองดิจิทัล วุฒิภาวะของความเป็นพลเมืองดิจิทัล และกรณีศึกษางานวิจัยเพื่อพัฒนาศักยภาพเยาวชนไทยสู่ความเป็นพลเมืองดิจิทัล สรุปได้เป็นแนวทางพัฒนาการเป็นพลเมืองดิจิทัลในสังคมวิถีใหม่ของเยาวชนไทยได้เป็น 5 แนวทาง ประกอบด้วย

1. การศึกษาและฝึกอบรมทักษะดิจิทัล เป็นแนวทางพัฒนาโดยการเรียนรู้พื้นฐานดิจิทัล และทักษะพื้นฐานดิจิทัล เช่น การใช้คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต การทำงานกับซอฟต์แวร์ต่าง ๆ และการรักษาความปลอดภัยข้อมูลส่วนบุคคล การพัฒนาทักษะขั้นสูง รวมถึงการเขียนโปรแกรม การพัฒนาแอปพลิเคชัน การวิเคราะห์ข้อมูล และการใช้เครื่องมือดิจิทัลเพื่อการสร้างสรรค์
2. การส่งเสริมความรู้เรื่องความปลอดภัยออนไลน์ เป็นแนวทางพัฒนาโดยการสร้างจิตสำนึกให้เยาวชนรู้จักการป้องกันภัยจากการใช้อินเทอร์เน็ต เช่น การป้องกันการถูกโจมตีทางไซเบอร์ การจัดการรหัสผ่าน และการหลีกเลี่ยงการหลอกลวงออนไลน์การฝึกปฏิบัติ จัดกิจกรรมหรือการอบรมเพื่อให้เยาวชนมีประสบการณ์ตรงในการป้องกันภัยทางออนไลน์
3. การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีเพื่อการสร้างสรรค์และนวัตกรรม เป็นแนวทางพัฒนาโดยการสนับสนุนโครงการสร้างสรรค์ โครงการหรือกิจกรรมที่ใช้เทคโนโลยีในการสร้างสิ่งใหม่ ๆ เช่น การแข่งขันการเขียนโปรแกรม การออกแบบเกม หรือการพัฒนาโครงการ Startup การเรียนรู้จากกรณีศึกษา ให้เยาวชนศึกษาความสำเร็จและความล้มเหลวของการใช้เทคโนโลยีในสถานการณ์จริง

4. การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีอย่างมีความรับผิดชอบ เป็นแนวทางพัฒนาเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องจริยธรรมและกฎหมาย สอนให้เยาวชนเข้าใจสิทธิและหน้าที่ของการใช้อินเทอร์เน็ต รวมถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการใช้งานดิจิทัล การส่งเสริมพฤติกรรมออนไลน์ที่ดี การมีมารยาทออนไลน์ การเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น และการป้องกันการกลั่นแกล้งหรือการละเมิดสิทธิของผู้อื่น

5. การสร้างความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ เป็นแนวทางพัฒนาโดยการสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับสถาบันการศึกษา เพื่อสร้างหลักสูตรการศึกษาเกี่ยวกับทักษะดิจิทัลและความปลอดภัยออนไลน์ที่เป็นมาตรฐาน การขอรับการสนับสนุนจากภาครัฐและองค์กรต่าง ๆ ในการจัดโครงการฝึกอบรม การให้ทุนสนับสนุนโครงการสร้างสรรค์ และการจัดการประชุมปฏิบัติการ

สรุปได้ว่า การพัฒนาศักยภาพเยาวชนไทยสู่การเป็นพลเมืองดิจิทัลในสังคมวิถีใหม่ มุ่งเน้นการศึกษาและฝึกทักษะดิจิทัล ความปลอดภัยออนไลน์ การใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรม และการใช้งานเทคโนโลยีอย่างมีความรับผิดชอบ นอกจากนี้ยังต้องสร้างความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งโรงเรียน รัฐบาล และองค์กร เพื่อส่งเสริมความรู้และสร้างกิจกรรมที่สนับสนุนการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ ผลลัพธ์คาดว่าจะทำให้เยาวชนมีศักยภาพในการใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพและปลอดภัยในสังคมดิจิทัล

สรุป

ศักยภาพการเป็นพลเมืองดิจิทัลในสังคมวิถีใหม่ของเยาวชนไทย เป็นปัญหาที่ต้องได้รับการแก้ไขโดยเร่งด่วน โดยมี 8 ทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลที่ต้องได้รับการพัฒนา ประกอบด้วย ทักษะในการรักษาอัตลักษณ์ที่ดีของตนเอง ทักษะในการรักษาข้อมูลส่วนตัว ทักษะในการคิดวิเคราะห์ที่มีวิจรรย์ญาณที่ดี ทักษะในการจัดสรรเวลาหน้าจอ ทักษะในการรับมือกับการคุกคามทางโลกออนไลน์ ทักษะในการบริหารจัดการข้อมูลที่ใช้งานทั้งไว้บนโลกออนไลน์ ทักษะในการรักษาความปลอดภัยของตนเองในโลกออนไลน์ และทักษะในการใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรม ซึ่งวิธีการพัฒนาความพลเมืองดิจิทัลที่มีประสิทธิภาพ คือ การใช้หลักสูตร e-learning เป็นวิธีที่สามารถพัฒนาเยาวชนให้มีวุฒิภาวะของความเป็นพลเมืองดิจิทัลที่ดีขึ้น โดยที่วุฒิภาวะของความเป็นพลเมืองดิจิทัลสามารถพิจารณาได้จากความสามารถในการปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วของเทคโนโลยีดิจิทัล ซึ่งเป็นความสามารถปฏิบัติทักษะ 3 ด้าน ได้แก่ ทักษะในการบริหารจัดการข้อมูลที่ใช้งานทั้งไว้บนโลกออนไลน์ ทักษะการรับมือกับการคุกคามทางโลกออนไลน์ และทักษะการใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรม

อย่างไรก็ตาม การปรับตัวจะประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงใดขึ้นกับปัจจัยภายนอกที่สำคัญ คือ แนวทางการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาความเป็นพลเมืองดิจิทัลด้วยการพัฒนาคุณลักษณะพื้นฐานความเป็นพลเมืองดิจิทัลด้วยการบูรณาการสมรรถนะดิจิทัลกับหลักจริยธรรม

ผลการสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาศักยภาพการเป็นพลเมืองดิจิทัลในสังคมวิถีใหม่ของเยาวชนไทย ประกอบด้วย 5 แนวทาง ได้แก่ 1. การศึกษาและฝึกอบรมทักษะดิจิทัล 2. การส่งเสริมความรู้เรื่องความปลอดภัยออนไลน์ 3. การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีเพื่อการสร้างสรรค์และนวัตกรรม 4. การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีอย่างมีความรับผิดชอบ และ 5. การสร้างความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. (2559). *แผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม*. กรุงเทพฯ: กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร.
- กาญจนา เดชสม และรุ่งชัชดาพร เวหะชาติ. (2564). การพัฒนาความเป็นพลเมืองดิจิทัลของนักเรียนในศตวรรษที่ 21. *วารสารมหาวิทยาลัยพายัพ*, 31(1), 151-163.
- กุลชาติ พันธวรกุล และเมษา นวลศรี. (2562). เด็กปฐมวัยกับการเป็นพลเมืองดิจิทัล: โอกาสหรือความเสี่ยง. *วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 47(2), 1-23.
- ชูจิต ชายทวีป และคณะ. (2565). ทักษะความเป็นพลเมืองดิจิทัลของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน. *Sisaket Rajabhat University Journal*, 16(3), 147-160.
- พรวิไล คาร์. (2567). *วิกฤตสังคมไทย คนยุคใหม่ขาด ทักษะทุนชีวิต*. สืบค้น 10 มีนาคม 2567, จาก <https://shorturl.asia/vFSWi>
- พัทตร์วิภา โพธิ์ศรี. (2562). บทบาทการศึกษาต่อการพัฒนาความเป็นพลเมืองดิจิทัล. *วารสารการศึกษาและการพัฒนาสังคม*, 14(1), 15-31.
- วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง. (2561). *คู่มือพลเมืองดิจิทัล*. กรุงเทพฯ: ดิวันโอวัน เปอร์เซนต์.
- วัชร มนัสสนิธิ และคณะ. (2562). การวิเคราะห์องค์ประกอบความรู้เท่าทันสื่อของเยาวชนไทย กรณีศึกษา: เยาวชนในจังหวัดเชียงราย. *Humanities, Social Sciences and arts, Silpakorn University*, 12(6), 279-299.
- สุวรรณี ไวก์ และคณะ. (2564). มนุษย์กับความเป็นพลเมืองดิจิทัล. *วารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์*, 7(2), 339-355.
- สุภัทรชัย สีสะไบและคณะ. (2566). *การพัฒนาศักยภาพเยาวชนไทยสู่ความเป็นพลเมืองดิจิทัลในสังคมวิถีใหม่* (รายงานการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- อพัชชา ช้างขวัญยืน และคณะ. (2564). การจัดการเรียนเชิงรุกเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองดิจิทัล. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 23(3), 452-465.
- อุทิศ บำรุงชีพ และคณะ. (2566). การพัฒนาความเป็นพลเมืองดิจิทัลของผู้สูงอายุผ่านนวัตกรรมชุมชนแห่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาอาหารสุขภาพ. *วารสารวิจัยทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*, 18(2), 79-94.

อุไรวรรณ ศรีไชยเลิศ. (2566). การพัฒนาระบบประเมินความฉลาดทางดิจิทัลแบบออนไลน์
สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น กรณีศึกษาพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม.

Journal of Information and Learning, 34(2), 64-76.

DQ institute. (2020). *Digital Citizenship*. Retrieved November 23, 2020, from
<https://www.dqinstitute.org/dq-framework>

